

**UCHWAŁA NR L/336/18
RADY GMINY ŻURAWICA**

z dnia 26 kwietnia 2018 r.

**w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Żurawica
na lata 2018 - 2022”**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 1875, z późn. zm.), art. 87 ust. 3, 4 i 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 2187, z późn. zm.),

**Rada Gminy Żurawica
uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Żurawica na lata 2018 - 2022”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Żurawica.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Józef Pukajło

Załącznik do uchwały Nr L/336/18
Rady Gminy Żurawica
z dnia 26 kwietnia 2018 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY ŻURAWICA 2018 – 2022

**Opracował:
Mazurek Wiesław**

Uzgodniono:

**Podkarpackim Wojewódzki
Konserwator Zabytków
w dniu 16 kwietnia 2018 r.**

Żurawica, styczeń 2018

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	7
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.	7
4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	9
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie gminy Żurawica	12
5.1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	12
5.2 Strategia rozwoju i Społeczno-Gospodarczo gminy Żurawica	12
5.2.1 Charakterystyka Gminy Żurawica	13
5.2.2 Charakterystyka poszczególnych wsi	13
6. Wykaz obiektów Gminy Żurawica wpisanych do rejestru zabytków województwa podkarpackiego	24
6.1 Zabytki nieruchome	24
6.2 Zabytki ruchome	29
6.3 Zabytki archeologiczne	30
6.4 Obiekty nieruchome w ewidencji gminnej	39
6.5 Cmentarze z terenu gminy Żurawica	46
6.6 Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych i nieruchomych o dużej wartości historycznej	47
7. Cele gminnego programu nad zabytkami	49
7.1 Cele i założenia ochrony stanowisk archeologicznych	50
8. Ocena szans i zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego w gminie Żurawica	50
9. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	51
9.1 Środki krajowe	52
10. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	62
10.1 Samorząd Województwa Podkarpackiego	62
10.2 Samorząd powiatowy	62
10.3 Samorząd Gminny	63

1. Wstęp

Celem opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Żurawica, jest wyznaczenie zasadniczych kierunków działań, zmierzających do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego w granicach administracyjnych gminy Żurawica.

Zasadniczą przesłanką opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami jest uznanie zasobów dziedzictwa kulturowego za istotny czynnik wpływający na kształtowanie się tożsamości lokalnej. Poprawa stanu zachowania zabytków, w tym właściwe eksponowanie walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystanie zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne, edukacyjne i gospodarcze, ma istotny wpływ na rozwój społeczno - gospodarczy gminy i poprawę, jakości życia mieszkańców.

Gminny program opieki nad zabytkami wskazuje na sposoby i możliwości realizacji tych zadań poprzez planowe działania organizacyjne i finansowe, edukacyjne oraz promujące i upowszechniające wiedzę o dziedzictwie kulturowym gminy, w szczególności wśród jej mieszkańców.

Program opieki nad zabytkami nie ma charakteru aktu prawnego ani też uzupełniającego obowiązujące prawo. Zgodnie z art. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opieka sprawowana nad zabytkiem, należy do właścicieli i posiadaczy zabytków a organy administracji nie mogą zastąpić właścicieli w opiece nad przedmiotami ich własności. Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały, Program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Jako dokument o charakterze strategicznym powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania, promowania oraz poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy.

Budowę niniejszego Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Żurawica oparto na opracowaniu: „Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny”, Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie, Warszawa 2009.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568) obowiązek wykonania gminnego programu opieki nad zabytkami spoczywa na wójcie gminy.

Zgodnie z art. 87 ust. 2 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, gminny program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- 1) ·włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) ·uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) ·zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) ·wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) ·podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) ·określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) ·podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami, zgodnie z art. 87 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest sporządzany na okres 4 lat i uchwalany przez radę gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Gminny program opieki nad zabytkami jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Z realizacji programu wójt gminy sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawowym aktem prawnym gwarantującym ochronę dziedzictwa kulturowego na terenie Polski jest **Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (Dz. U. 1997, Nr 78 poz. 483). Zgodnie z art. 5 art. 6 i art. 86 Konstytucji RP, ochrona zabytków jest obowiązkiem państwa i każdego obywatela.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów, o czym stanowi:

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.)

Zgodnie z art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym zadaniem własnym gminy jest *„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”*.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest:

- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

Ustawa określa m.in. przedmiot, zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami, zasady tworzenia programów ochrony zabytków oraz zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, oraz organizację organów ochrony zabytków (w szczególności art. 3, 4, 6, 7, 16 ust. 1, art. 17, 18, 19, 20, 21, 22 oraz art. 71, 89).

Zgodnie z art. 4 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu m.in.:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,

- uwzględnianie zadań ochronnych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa odróżnia ochronę zabytków od opieki nad zabytkami, przypisując ochronie zabytków czynności o charakterze władczym, realizowane przez organy administracji publicznej w oparciu o obowiązujące akty prawne oraz przypisane im ustawowo kompetencje (np. wydawanie decyzji administracyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, zapobieganie zagrożeniom, kontrolę stanu ich zachowania a także uwzględnienie ochrony w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska).

Natomiast, zgodnie z art. 5 ustawy, opieka nad zabytkami to działania faktyczne podejmowane przez właściciela lub posiadacza zabytku, polegające w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z art. 71. ust. 2. ustawy, w przypadku, gdy tytuł prawny do zabytku posiada jednostka samorządu terytorialnego, sprawowanie opieki nad zabytkami, określonej w art. 5 ustawy, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Ponadto, zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy, ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Zadania dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami zostały uwzględnione w wielu obowiązujących aktach prawnych:

- w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 poz. 717 z późn. zm.),

- w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 243 poz. 1623 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. Nr 151 poz. 1220 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 102 poz. 651),
- w ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2001 Nr 13, poz. 123),
- w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały:

- w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 123, poz. 698 z późn. zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

4. 1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Strategiczne cele polityki państwa i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji zostaną sformułowane przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zgodnie z art. 84 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Obecnie obowiązuje opracowany przez Zespół Rady Ochrony Zabytków, powołany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017, przyjęty uchwałą nr 125/2014. Przyjęte w nim podstawowe założenia programowe ukierunkowane są na wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Znaczna część artykułowanych tam celów i kierunków działań winna być uwzględniona w lokalnych programach opieki nad zabytkami, szczególnie w kwestiach: integracji ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego, krajobrazu oraz stosownych zasad zagospodarowania przestrzennego, promocji dziedzictwa kulturowego i wzmocnienia jego roli, zwłaszcza w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości. W odniesieniu do samorządów oznacza to m.in. ich zwiększenie zaangażowania, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin), jako skutecznej formy ochrony zabytków. Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Żurawica wpisuje się w założenia Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017.

Założenia Narodowej Strategii Kultury na lata 2004 - 2013. Uzupełnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 (dokument wdrożeniowy: Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004 – 2013) Zgodnie z podstawowymi założeniami NSK zasadniczym celem strategii winno być działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce, dlatego też przyjęto następujące priorytety:

- Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe (zmierzające do materialnej poprawy stanu zabytków), ich adaptacja i rewitalizacja oraz zwiększenie dostępności dla nich mieszkańców, turystów i inwestorów.
- Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Podstawą do jego sformułowania jest uznanie sfery dziedzictwa za niezbędny warunek rozwoju i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Założenia Gminnego program opieki nad zabytkami Gminy Żurawica wpisują się w cele Narodowej Strategii Kultury.

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Dokumentami planistycznymi sporządzonymi dla obszaru województwa podkarpackiego i powiatu przemyskiego są:

- **Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2020**

Województwo posiada dobre warunki dla rozwoju turystyki, rekreacji i wypoczynku. Wyjątkowo atrakcyjne walory przyrodniczo - krajobrazowe, bogactwo flory i fauny, stosunkowo czyste powietrze oraz wody rzek, potoków i zbiorników, szlaki turystyczne w obszarach objętych ochroną, stwarzają szczególnie korzystne warunki do harmonijnego obcowania ludzi ze środowiskiem naturalnym. Funkcje turystyczne podkreślają liczne zabytki kultury materialnej i niematerialnej, które wymagają szczególnych nakładów. Niezbędna jest modernizacja szlaków turystycznych, dalsza rewaloryzacja zabytkowych, a często unikatowych obiektów sakralnych i świeckich (m.in. obiektów architektury pałacowo - zamkowej oraz budownictwa drewnianego. Realizacja określonych przedsięwzięć, służących rozwojowi turystyki wymaga współdziałania wielu podmiotów, których działalność może wpływać na ruch turystyczny. Są nimi samorządy lokalne, powiatowe i samorząd województwa, terenowa administracja rządowa, Wojewódzki Konserwator Zabytków i podległe mu jednostki państwowej służby ochrony zabytków, administratorzy wybranych obiektów zabytkowych, instytucji kultury, parków narodowych i krajobrazowych, wyższe uczelnie kształcące kadry turystyczne, Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego i inne podmioty.

- **Strategia Rozwoju Powiatu Przemyskiego do 2020 roku. Zrównoważony rozwój i włączenie społeczne**

Strategia kładzie nacisk m. in. na rozwój turystyki w obrębie powiatu (cel strategiczny (turystyka i kultura) oraz promocję regionu i wspieranie przedsiębiorczości pod kątem rozwoju turystyki, podkreślając atrakcyjność walorów przyrodniczo – krajobrazowych oraz zasobu zabytkowych obiektów. W tym zakresie cele strategiczne rozwoju powiatu przemyskiego znajdują odzwierciedlenie w gminnym programie opieki nad zabytkami Gminy Żurawica

- **Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Podkarpackiego przyjęty uchwałą Nr XLVIII/522/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 sierpnia 2002 r..**

W dziedzinie gospodarki przestrzennej strategiczne znaczenie ma m.in. kultura, turystyka i ochrona środowiska. Priorytetem pozostaje „Rozwój kultury i ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu, jako warunek podniesienia konkurencyjności produktu turystycznego”. Ten cel należy realizować poprzez:

- 1) Rewaloryzację dziedzictwa kulturowego, wartości krajobrazowych i przyrodniczych i rozwój działalności kulturalnej
- 2) Rozbudowę i modernizację infrastruktury turystycznej, podnoszenie jakości usług.

Zgodnie z Planem Zagospodarowania przestrzennego gmina Żurawica ma pełnić funkcję usługowo – administracyjną, rolniczą i turystyczną.

W strefach rozwoju turystyki wyodrębniono obszar wschodni obejmujący pozostałą część Pogórza Przemysko – Dynowskiego, dolinę Wiaru i środkowego Sanu, charakteryzujący się wybitnymi walorami przyrodniczo – krajobrazowymi i kulturowymi oraz obszar położony wzdłuż granicy z Ukrainą z dużymi przejściami granicznymi (Medyka, Korczowa). W obszarze tym wyróżniono następujące rejony:

- 1) Bircza – Dolina Wiaru – Kalwaria Paławska;
- 2) Dynów – Przemysł (dolina Sanu), Przemysł – Medyka;
- 3) Stubno – Kalników;
- 4) Radymno – Korczowa – Wielkie Oczy.

Dla w/w obszaru zakłada się, że:

- 1) Oferowanie turystom krajowym i zagranicznym następujących form turystyki, tj.: turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna (wędrowki piesze, rowerowe, konne, kajakerstwo, rafing, myślistwo, wędkarstwo, zbieractwo, pobyty uzdrowiskowe, wycieczki do miejsc historycznych i atrakcyjnych), agroturystykę, turystykę miejską i kulturową, turystykę pątniczą, turystykę biznesową, konferencyjną, przygraniczną i tranzytową,
 - 2) Rozwój infrastruktury turystycznej,
 - 3) Rozwój nowej oraz poprawę standardów istniejącej bazy turystycznej,
 - 4) Podnoszenie jakości świadczonych usług,
 - 5) Tworzenie ośrodków informacji turystycznej.
- **Wojewódzki Program Opieki nad zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2014 – 2017 przyjęty uchwałą NR XLII/846/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 stycznia 2014 r.**

Wojewódzki Program Opieki nad zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2014 – 2017 jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania

wojewódzkiego. Przedmiotem programu jest województwo podkarpackie, jako region administracyjny oraz miejsce lokalizacji objętych programem zabytków, zasobu dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego. Głównym celem programu jest określenie zadań, jakie winny być realizowane w zakresie będącym przedmiotem programu. Zadania te określone są w odniesieniu do całego województwa, jako regionu administracyjnego, a nie odnoszą się jedynie do władz województwa, których bezpośredni wpływ na działalność chociażby instytucji sprawujących w różnej formie opiekę nad zabytkami jest ograniczony do pewnych wybranych instytucji.

W wyniku analizy zasobu dziedzictwa kulturowego wyznaczono trzy priorytety służące ochronie, aktywnej rewaloryzacji i lepszemu wykorzystaniu zabytków, a w ich ramach kilka kierunków działań:

Priorytet I Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Kierunek działań 1 Rewaloryzacja i rewitalizacja układów urbanistycznych i ochrona układów ruralistycznych.

Kierunek działań 2 Zachowanie tożsamości regionalnej i lokalnej oraz historycznej wielokulturowości regionu.

Kierunek działań 3 Tworzenie parków kulturowych, jako forma ochrony krajobrazu kulturowego.

Priorytet II Ochrona i zarządzanie dziedzictwem kulturowym, jako czynniki rozwoju społeczno - gospodarczego województwa.

Kierunek działań 1 Ochrona obiektów zabytkowych o szczególnej wartości, wpisanych oraz predysponowanych do wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO oraz Listę Pomników Historii.

Kierunek działań 2 Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Kierunek działań 3 Wzmocnienie poziomu ochrony zabytków przemysłu, techniki i sztuki inżynierskiej.

Kierunek działań 4 Opieka nad zabytkami ruchomymi.

Kierunek działań 5 Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Priorytet III Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego oraz promocja i edukacja służące budowaniu tożsamości.

Kierunek działań 1 Rozpoznanie i dokumentowanie zasobu zabytków oraz przetwarzanie informacji o zabytkach.

Kierunek działań 2 Działania szkoleniowe oraz edukacja i promocja wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu.

Kierunek działań 3 Tematyczne szlaki turystyczne.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie gminy Żurawica

5. 1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Na obszarze gminy Żurawica znajdują się obiekty architektury i budownictwa, parki, cmentarze i stanowiska archeologiczne ujęte w rejestrze zabytków oraz ujęte w wykazie obiektów zabytkowych. Rejestr zabytków i wykaz obiektów podlegających ochronie zawarty jest w materiałach uwarunkowań rozwoju gminy Żurawica. Wpisane do rejestru obiekty podlegają ochronie z mocy ustawy. Ochrona konserwatorska polegać ma na zabezpieczeniu wartości istniejących oraz przywracaniu obiektom walorów, który uległy zniszczeniu

5. 2. Strategia Rozwoju i Społeczno - Gospodarczego gminy Żurawica.

Strategia Rozwoju Gminy Żurawica, uchwalona przez Radę Gminy w grudniu 1999 r., to wieloletni dokument programowy, wyznaczający podstawowe kierunki działań rozwoju samorządu przy uwzględnieniu wszystkich jego aspektów demograficznych, społecznych i gospodarczych. Jest to niejako kompleksowy plan systemowego działania obecnych i przyszłych władz gminy, w oparciu o szanse i zagrożenia płynące ze stale zmieniającego się otoczenia oraz z uwzględnieniem mocnych i słabych stron wewnętrznego potencjału gminy. Opracowanie Strategii Rozwoju, obok potrzeby stworzenia wizji długofalowego rozwoju gminy, stało się próbą połączenia interesów i celów strategicznych 9 sołectw z terenu Gminy Żurawica.

Strategia Rozwoju Gminy skonstruowana została w przejrzysty sposób, tak, aby być zrozumiałą dla jak najszerszej grupy odbiorców. Składa się z 7 działów: wprowadzenia do strategii; wstępu; sprawozdania z przebiegu prac nad strategią; diagnozy sytuacji gminy, w której zawarte są:

- ocena poziomu zaspokajania potrzeb mieszkańców, zidentyfikowane problemy gminy oraz określone czynniki rozwojowe gminy;
- plan strategiczny gminy z założeniami do planu, określona misją gminy oraz celami strategicznymi gminy oraz sposobami działania;
- wykaz proponowanych przedsięwzięć o znaczeniu strategicznym do realizacji; uwagi i wnioski końcowe.

5.2.1 Charakterystyka Gminy Żurawica.

Gmina Żurawica administracyjnie należy do województwa podkarpackiego oraz powiatu przemyskiego. Leży przy międzynarodowej trasie E - 40 w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Przemysła. Od północy sąsiaduje z gminą Orły i Stubno, od południa z miastem i gminą Przemysł, od wschodu z gminą Medyka a od zachodu z gminą Rokietnica.

Obszar gminy zamieszkiwany jest przez 12 045 osób liczy 95 km². Centrum usługowo-administracyjnym oraz handlowym dla gminy Żurawica jest miasto Przemysł, który obejmuje obszar 44 km² i zamieszkuje 62 664 osób.

Żurawica jest największą gminą w powiecie. Jej gęstość zaludnienia wynosi 126 osób na km².

Pod względem geograficznym gmina położona jest na pograniczu Doliny Sanu i wschodniej części Pogórza Rzeszowskiego, zwanego również wysoczyzną Kańczucką. Przez cztery wsie gminy: Bolestraszyce, Buszkowice, Buszkowiczki i Wyszatyce przepływa Rzeka San. Obszar gminy zasobny jest w wody podziemne płytko zalegające, związane z wodami rzeczными o zróżnicowanej wydajności. Przez obszar gminy przepływa również rzeka Rada oraz kilka potoków: Żurawicki, Maćkowicki i Kanycki w Kosienicach.

Cieki wodne przepływające przez gminę niewątpliwie są jej walorem przyrodniczym, jednak okresowo stanowią potencjalne zagrożenie powodziowe dla wielu miejscowości.

Gmina leży na obszarze zaliczanym do typu klimatycznego kotlin podgórskich.

5.2.2. Charakterystyka poszczególnych wsi.

ŻURAWICA

Pierwsza informacja źródłowa na temat Żurawicy pochodzi z 1387 r., kiedy to Władysław Jagiełło nadał wieś, dotąd królewską, w dziedziczne posiadanie rycerzom ze Sprowy herbu Odrowąż. Następnie, dokumentem datowanym na dzień 15 września 1388 r. król, na prośbę Jaśka ze Sprowy herbu Odrowąż, przenosi jego wsie z prawa polskiego na magdeburskie. Jedną z tych wsi była właśnie Żurawica. Dokumenty mówią wyraźnie o wsi Żurawica, jako już istniejącej i do tego posiadającej prawo polskie. Jak to bywa często w wypadku innych miejscowości, pierwsza informacja o osadzie nie oznacza informacji o jej powstaniu. W 1972 r. podczas remontu na terenie Szpitala Psychiatrycznego natrafiono na ludzkie kości. Archeolodzy odnaleźli dwa groby zawierające ludzkie szkielety oraz ozdoby, z którymi pochowano zmarłych. Pozwoliły one na

datowanie znalezisk na okres pomiędzy końcem wieku X, a połową wieku XII. W połączeniu z faktem, że w najbliższym sąsiedztwie cmentarzyska zarejestrowano ślady osady z okresu wczesnego średniowiecza pozwala to stwierdzić, że dzieje stałego osadnictwa ludzkiego w Żurawicy sięgają, co najmniej wieku XII. Za mało jednak wiadomo o tej wczesnośredniowiecznej osadzie, aby uważać ją z całą pewnością za bezpośrednią poprzedniczkę znanej ze źródeł pisanych wsi Żurawicy. Nie można, bowiem wykluczyć, że z jakichś względów przestała ona istnieć, a w jej pobliżu powstała zupełnie nowa osada o nazwie Żurawica. W 1416 r. rycerze ze Sprowy - Piotr i Dobiesław, herbu Odrowąż, kasztelan przemyski, erygowali w stanowiącej ich własność Żurawicy parafię rzymsko - katolicką. Należy jednak przypuszczać, że parafia powstała nieco wcześniej, ponieważ w 1406 r. mowa jest o otrzymanym przez nią uposażeniu, na które składała się tak ziemia, jaki i świadczenia w naturze (dziesięciny). Prawdopodobnie później przy parafii zaczęła działać szkoła, skoro w 1440 r. na Uniwersytecie Krakowskim zapisał się syn chłopski z Żurawicy - Marcin.

Za czasów Orzechowskiego, w 1515 r. wzmiankowana jest też w Żurawicy parafia obrządku greckiego, która jednak, jak się przypuszcza, powstała znacznie wcześniej, być może nawet jeszcze przed parafią łacińską. Po Orzechowskich dobra żurawickie przeszły w ręce Lubomirskich. W 1580 r. właścicielem Żurawicy stał się Sebastian Lubomirski, kasztelan wojnicki. Od jego spadkobierców klucz żurawicki zakupiła Anna z Niemieckich, żona Stanisława Stadnickiego – „Diabła Łańcuckiego”. Po śmierci Stanisława, a później Anny, Żurawica przypadła ich dzieciom. W 1622 r. Konstanty Korniak dzięki długoletnim procesom z rodziną Stadnickich, przejmuje w posiadanie cały klucz żurawicki. Konstanty ożenił się z córką wojewody sandomierskiego Elżbietą Ossolińską, a owocem tego związku było dwóch synów i córka. Zmarł dwa lata po objęciu Żurawicy - w 1624 roku. Starszy z nich - Aleksander Zbigniew, wzmiankowany, jako dworzanin królewski, zmarł przedwcześnie nie dożywszy nawet 30-tych. Pozostawił córkę Elżbietę, która została żoną Marcina Krasickiego, kasztelana przemyskiego. Młodszy z synów Konstantego, Karol Franciszek, dziedzic na Białobokach, Sośnicy i Żurawicy, wstąpił się w 1648 r., kiedy to na czele swych prywatnych oddziałów złożonych w znacznej mierze z żurawickich chłopów uwolnił oblężony przez Kozaków i Tatarów Przemyśl. Zdobytą chorągiew kozacką uroczyście powieszono, jako wotum dziękczynne w katedrze przemyskiej. W kolejnych latach walczył także ze Szwedami, Węgrami Jerzego Rakoczego i w wyprawie przeciw Rosji. Karol Franciszek okazał się też dobrodziejem parafii w samej Żurawicy - w 1640 r. odnowił mianowicie fundację parafii. Karol Franciszek Komiak - poległ w bitwie z Tatarami pod Zborowem w 1672 r., a pochowany został w katedrze przemyskiej. Żona Katarzyna Bełżecka powiła mu dwie córki i dwóch synów - Michała i Antoniego Karola. Antoni Karol, który przeżył brata, okazał się jednak nie tylko ostatnim właścicielem Żurawicy z rodziny Korniaktów, ale i ostatnim przedstawicielem rodu. Nie wiadomo, kto był właścicielem

Żurawicy po Korniakach. Wiadomo natomiast, że na początku XIX wieku majątność kupił Wojciech Rudolf Horodyński h. Korczak, potem zaś właścicielem dóbr żurawickich był jego syn – Józef Horodyński. W 1834 klucz żurawicki kupuje od niego ks. Leon Sapieha, właściciel dóbr krasicyńskich. Od tego momentu Żurawica przestaje być rezydencją szlachecką, ks. Sapieha mieszkał, bowiem w Krasieczynie.

Sapiehowie byli właścicielami dóbr żurawickich do II wojny światowej. W latach 80-tych XIX w. Żurawica stała się częścią twierdzy przemyskiej, a to za sprawą wybudowanego tu fortu XII.

ZABYTKI

- **KOŚCIÓŁ PAR.P.W.NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NMP**
- **FORT WERNER XII**
- **FORT XVIII LIPOWICA (wpisany do rejestru zabytków miasta Przemyśl)**
- **BATERIA RDZENIA XVIII „LAS” (wpisany do rejestru zabytków miasta Przemyśl)**
- **WAŁ RDZENIA LIPOWICA**
- **KOSZARY WOJSKOWE**
- **POZOSTAŁOŚCI FORTECZNEGO LOTNISKA**
- **DOM KATOLICKI**
- **ZESPÓŁ DWORSKI SAPIEHÓW**
- **ZESPÓŁ FOLWARCZNY (OBORA, DWÓR)**
- **DZWONNICA**
- **POMNIK POLEGŁYCH I i II WOJNY ŚWIATOWEJ**

WYSZATYCE

To jedna z najstarszych wsi całej ziemi przemyskiej. Pierwsza informacja na jej temat pochodzi z 1293 r. Nazwa miejscowości pochodzi od bojara ruskiego Dawida Wyszatycza, być może założyciela osady. Już przed 1390 r. istniała w Wyszatycach parafia grecka, jedna z najstarszych w diecezji przemyskiej. Do grona najstarszych zaliczano też parafię rzymsko - katolicką, która powstała tu w 1419 r., a ufundowana została przez Władysława Jagiełłę. Jako uposażenie otrzymała parafia jeden łan gruntów ornych, nadto ogród, łąki i pastwiska oraz karczmę. W 1557 r. król Zygmunt August parafię wyszatycką przekazał mansjonarzom katedry w Przemyślu, którzy czerpiąc dochody z jej uposażenia, sprawowali zarazem opiekę duszpasterską nad mieszkańcami. Po

I rozbiore Polski władze zaborcze skasowały Mansjonarzy i w Wyszatycach znów powstała osobna parafia.

Do roku 1772 stanowiły dobra wyszatyckie własność królewską, wchodziły w skład starostwa przemyskiego i były zarządzane przez starostów bądź ich urzędników, niejednokrotnie też puszczone były w dzierżawę. Po I rozbiore przejęte zostały przez skarb cesarski - tzw. kamerę, i jak inne dobra kameralne zostały sprzedane w ręce prywatne. Nabywcami byli Kraińscy - pierwszym właścicielem Wyszatyc z tej rodziny był Mateusz Kraiński. Za czasów Kraińskich, a konkretnie Maurycego powstał tu istniejący do dziś dwór. Warto wspomnieć, że jako budowniczy był człowiekiem aktywnym politycznie, sprawował m. in. funkcję wiceprezesa Wydziału Krajowego Galicji.

W latach 80-tych XIX wieku, dobra wyszatyckie, należące do Władysława Kraińskiego zajmowały powierzchnię 238 mórg gruntów ornych oraz 11 łąk, pastwisk i ogrodów. Mieszkało w tym czasie w Wyszatycach ponad 1700 mieszkańców, w połowie Polaków i w połowie Rusinów, nadto ok. 50 Żydów. Liczyła wieś 310 domów, gospodarowali zaś mieszkańcy ogółem na blisko 1500 morgach gruntów ornych, 229 łąk i ogrodów oraz 650 pastwisk. W 1914 r. liczyła natomiast wieś już 2200 mieszkańców, w podobnych proporcjach - po połowie Polaków i Rusinów. Od 1861 r. działała w Wyszatycach szkoła trywialna, zamieniona w 1874 r. na etatową, stojącą na wyższym stopniu hierarchii oświatowej.

Przełom wieków przyniósł wsi wiele zniszczeń. W 1895 miał miejsce wielki pożar - spaliła się prawie cała wieś Wyszatyce. W czasie I wojny światowej mieszkańcom dała się we znaki bezpośrednia bliskość twierdzy Przemyśl. Ludność została, bowiem wysiedlona, a w toku bojów o Przemyśl zabudowania uległy zniszczeniu. Mieszkańcy powrócili po zakończeniu działań, po blisko 3 letnim pobycie poza rodzinną wsią przystąpili do odbudowy domów.

W okresie międzywojennym prężnie rozwijała się działalność kulturalna, istniał nawet Zespół Artystyczny Pieśni i Tańca. II wojna światowa nie przyniosła wsi wielu zniszczeń materialnych, ale wydatnie przyczyniła się do zniszczenia współżycia obu grup wyznaniowych i narodowych. Po społeczności grecko - katolickiej, wysiedlonej w ramach akcji "Wisła" pozostała nieczynna dziś, cerkiew.

ZABYTKI

- KOŚCIÓŁ PAR.P.W. ŚW. MIKOŁAJA

- ZESPÓŁ CERKWI GR-KAT. PAR.P.W. PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO

- ZESPÓŁ DWORSKI

- KAPLICZKI SZTUK 6

BATYCZE

Od początku swego istnienia związane były Batycze z Żurawicą, wchodząc w skład powstałej tu u progu XV wieku parafii rzymsko - katolickiej. W XVII wieku wieś liczyła ok. 100 mieszkańców, u schyłku XVIII ok. 280, z tego ok. 260 greko - katolików. W końcu XIX wieku wieś miała 373 mieszkańców, jak przed wiekiem w zdecydowanej większości wyznania grecko - katolickiego (342), wyznanie rzymsko - katolickie reprezentowało 24 osoby, a mojżeszowe 71, pierwsze i drugie należało wówczas do parafii w Ujkowicach.

Batycka posiadłość ziemska, będąca własnością Edwarda Bogdańskiego, liczyła podówczas 250 mórg gruntów ornych, 20 mórg łąk i ogrodów oraz 5 mórg pastwisk. Ciekawym zabytkiem Batycz jest murowana cerkiew św. Mikołaja, zbudowana na miejscu wcześniejszej, drewnianej, zniszczonej w czasie działań I wojny światowej. Świątynia, zbudowana w 1935 r. krótko służyła wysiedlonej po II wojnie światowej społeczności grecko - katolickiej, następnie przez wiele lat była nieczynna. Obecnie pełni funkcję kościoła rzymsko - katolickiego.

ZABYTKI

- DOM NR 29

BOLESTRASZYCE

Początki osady wiążą się z istnieniem na terenie późniejszych Bolestraszyce strażnicy, przy której poczęli się osiedlać ludzie. Od XV w. były Bolestraszyce własnością rycerską - pierwszym znanym ze źródeł ich właścicielem był niejaki Steczko. Po nim wzmiankowany, jako właściciel jest Świętopełk z Zawady herbu Lis, który otrzymał wieś, jako posag żony. Potomkowie owego Świętopełka przyjęli nazwisko Bolestraszyccy i pozostali właścicielami osady aż po połowę XVII w. W tymże XVII w., około 1662 r. liczyły Bolestraszyce 254 mieszkańców płacących podatek zwany pogłównym. Warto wspomnieć, że jeden z ostatnich Bolestraszyckich - Samuel Świętopełk wydał w 1620 r. przetłumaczoną przez siebie antypapieską książkę, za co został skazany na karę więzienia, książka zaś otrzymała wyrok spalania. Nic nie wiadomo, aby wyrok wykonano. W późniejszych wiekach Bolestraszyce stanowiły własność Drohojowskich, a na początku XIX w. przeszły na rzecz Morskich. Po tych ostatnich wieś dostała się Ostrowskim. Julia z Ostrowskich wyszła za mąż Piotra

Michałowskiego, znanego i wówczas i dziś malarza, który w 1846 r. osiadł w Bolestraszyckim majątku żony.

Tu powstało wiele jego obrazów - malował konie oraz portrety mieszkańców Bolestraszyce i okolicy (m. in. Portret Sieńki). Co ciekawe, okazał się też Michałowski był znakomitym gospodarzem, doprowadzając klucz bolestraszycki do kwitnącego stanu, pomimo trudności, jakie wiązały się ze zniesieniem w 1848 r. pańszczyzny. Po śmierci artysty dobra bolestraszyckie pozostawały własnością jego rodziny (żony, syna i córki - Adamowej Łempickiej) do 1910 r., kiedy to zakupili je Zajączkowscy. Ci ostatni byli ich właścicielami do 1944 r.

W końcu XIX wieku dobra te obejmowały 731 mórg gruntów ornych, 195 mórg łąk i ogrodów, 3 pastwisk i 176 mórg lasu. Liczyła wówczas wieś 1326 mieszkańców, z czego najwięcej było greko - katolików (572), następnie 401 mieszkańców wyznania rzymsko - katolickiego i 353 Żydów. Istniała we wsi osobna parafia grecko - katolicka, mieszkańcy wyznania rzymsko - katolickiego należeli natomiast do parafii żurawickiej.

Istniejący do dziś dwór, będący cennym zabytkiem przeszłości Bolestraszyce powstał na miejscu zagospodarowanym na cele rezydencjonalne już w średniowieczu. Już około połowy XV wieku na wzgórzu powstało drewniana forteczka, broniona dodatkowo przez wały ziemne i fosę. Na przełomie XVI i XVII wieku, jeszcze za czasów Bolestraszyckich, na miejscu owej drewnianej warowni powstał murowany dwór obronny. Istniał on do I połowy XIX w., kiedy to popadający coraz bardziej w ruinę obiekt został rozebrany. Właściciele majątku przenieśli się do zbudowanej w XVIII w. przez Drohojowskich oficyny, którą zaadaptowali na potrzeby rezydencji. To zaś, co pozostało po dawnej fortalicy stała się fundamentem, na którym po 1850 r. powstał istniejący do dziś drewniany kościółek. Inicjatorką jego budowy była Julia z Ostrowskich Michałowska. W okresie międzywojennym do świątyni dobudowano wieżyczkę. Przekształcona w dwór dawna oficyna po II wojnie światowej stała się własnością państwa. Początkowo mieściła się tu szkoła podstawowa, następnie gminny ośrodek maszynowy, który zdecydowanie nie dorównywał Michałowskiemu, jako zarządcą. Na szczęście w 1975 r. wymagający już gruntownej renowacji budynek dworu oraz budynki gospodarcze przekazane zostały Zakładowi Fizjografii i Arboretum Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu. Odremontowany dwór stał się siedzibą największej dziś atrakcji Bolestraszyce.

ZABYTKI

- FORT GW XIII SAN RIDEAU**
- FORT GW XIII A ZABŁOCIE**
- FORT XIII B BOLESTRASZYCE**

- **ZESPÓŁ DWORSKI, DWÓR, KAPLICA, PAWILON PARKOWY, STODOŁA
DREWNIANA, DOM**
- **KAPLICZKI SZTUK 2**
- **BATERIA 12 „BUSZKOWICZKI”**

BUSZKOWICE

Wieś leży nad Sanem, bezpośrednio na wschód od Przemyśla, przy linii kolejowej Kraków - Medyka. Pierwsza informacja o niej pochodzi z wieku XVI, istniał tu wówczas dwór obronny, należący do właścicieli wsi - Ligęzów. W 1600 r. obronność dworu okazała się zwodna, w tym, bowiem roku na Buszkowice najechał Jan Krasicki i po zdobyciu dworu zabił broniącego się w nim Stanisława Ligęzę.

Następnymi właścicielami wioski byli Trawińscy. Później wieś należała do Korniaktów, na początku XIX wieku nabyli ją Sapiehowie i włączyli w skład rozległych dóbr. W końcu XIX wieku, miejscowość Buszkowice liczyła 341 mieszkańców, z czego 304 było wyznania grecko - katolickiego, 20 rzymsko - katolickiego, a 17 mojżeszowego. Pierwsi i drudzy należeli do parafii w Żurawicy. Istniał tu wówczas majątek ziemski należący do właściciela Żurawicy - Adama Sapiehy, liczący blisko 200 morgów. Działała wówczas szkoła elementarna, do której uczęszczały także dzieci z Buszkowiczek.

ZABYTKI

- **KOŚCIÓŁ RZYM-KAT.PAR.P.W. NMP KRÓLOWEJ**
- **KAPLICZKA**
- **DZWONNICA**

BUSZKOWICZKI

Wieś położona nad Sanem, w sąsiedztwie Buszkowic i Przemyśla. W końcu XIX wieku zamieszkiwało ją 308 mieszkańców, z czego zdecydowana większość - 280 wyznawało katolicyzm w obrządku greckim. Pozostali to rzymscy katolicy (21) i Żydzi (7). W Buszkowiczkach warto zobaczyć Baterie XII - Buszkowiczki", usytuowana w pobliżu Sanu jeden z obiektów pierścienia wewnętrznego Twierdzy Przemyśl. Baterie zbudowano w 1880 r., miała charakter półstały, służyła,

jako stanowisko artylerii. Jedno wałowy obiekt miał ochraniać most forteczny na Sanie, do dziś zachowały się z niego ślady schronów oraz wały i fosy.

ZABYTKI

- FORT XII

- ZESPÓŁ DWORSKI (DWÓR, SPICHLERZ, OBORA, STAJNIA)

KOSIENICE

Wieś nad potokiem Kanickim, dopływem uchodzącej do Sanu rzeki Rady, najwyższe punkty miejscowości sięgają 280 m. n.p.m. Pierwsze informacje źródłowe na temat Kosienic pochodzą ze schyłku XIV wieku. Należała ona wówczas do Konrada z Ziębic (Munsterberg) na Śląsku. Konrad określany jest w dokumentach, jako "dziedzic wsi", zapewne, więc jeszcze jego ojciec lub dziad przeniósł się ze Śląska na Ruś. Tak czy inaczej jego przodkowie byli dziedzicznymi wójtami Ziębic - Munsterberga, sam Konrad jest natomiast wspominany w 1397 r., jako burgrabia przemyski.

W 1399 r., wraz z żoną Petronellą ufundował Konrad kościół i parafię w Kosienicach. Zmarł w 1415 r.

Ze związku z Petronellą, współfundatorką kosienickiej parafii miał Konrad czterech synów - Konrada, dziedzica Kosienic, Fryderyka, Jerzego, dziedzica Zabłociec i Mikołaja, dziedzica Czelatyc. Najstarszy - Konrad od odziedziczonych Kosienic zaczął pisać się Kosienicki. Ożenił się z bliżej nam nieznaną Katarzyną, z którego to związku na świat przyszło czterech synów. Najstarszy z nich, noszący tradycyjne w rodzime imię Konrad zapewnił ciągłość rodu, jednak jego dwaj synowie - Konrad i Stanisław zmarli bezpotomnie, Kosienice zaś wraz z ręką córki Konrada - Marty przeszły na rzecz Dolińskich, a następnie na własność Rafała Pełki, który skupił części wsi z innych rąk, stając się na pocz. XVI w. właścicielem całości wsi. Kosienice w tym czasie odbudowywały się po zniszczeniach, jakie przyniósł najazd wołoski z 1498 r., kiedy to Wołosi spalili wieś, a wielu jej mieszkańców uprowadzili w niewolę.

Po Pełkach wieś przeszła na rzecz Boratyńskich z Boratynia, a następnie Duńkowskich z Duńkowic. Za czasów tych ostatnich kościół w Kosienicach został zamieniony na zbór kalwiński, ale podstępkiem ziemi przemyskiej Marcin z Orska Duńkowski oddał go na powrót parafii rzymsko - katolickiej. W roku 1628 wraz z ręką Zofii Duńkowskiej przechodzą na rzecz Drohojowskich.

W 1701 r. przekazali oni dochody z Kosienic na rzecz utworzonej przy kapitule przemyskiej kanonii swego imienia, która istniała do 1787 r. i zniesiona została przez władze zaborcze.

Jeszcze przed I rozbiorem Kosienice zmieniły właścicieli - od 1760 r. mianowicie wieś należała do Stadnickich. Wiele nowego przyniosła wsi epoka Aleksandra Stadnickiego, uczestnika wojny z Rosją 1812 r., który po zakończeniu przygody z mundurem osiadł w Kosienicach. Zajął się tu z energią gospodarstwem, rozbudowując folwark i znacznie upiększając park, uważany przez współczesnych za jeden z najpiękniejszych w całej ziemi przemyskiej. Zasłużył się też na polu dobroczynności, fundując zakład dla ubogich, który zajmował się wspieraniem niezdolnych do pracy mieszkańców Kosienic. Po jego śmierci w 1853 r. wdowa - Amelia z Siemiańskich wybudowała kościół pod wezwaniem św. Trójcy.

Około 1870 r. dwór i dobra ziemskie zakupił właściciel Rokietnicy, Zygmunt Dembowski. I on dobrze zapisał się nie tylko w pamięci mieszkańców, ale i w dziejach autonomicznej Galicji - był, bowiem posłem na Sejm Krajowy i prezesem Towarzystwa Kredytowego we Lwowie. Za jego czasów - w 1880 r. Kosienice liczyły blisko 900 mieszkańców, z czego 180 wyznawało katolicyzm w obrządku rzymskich, pozostali mieszkańcy byli greko - katolikami, należeli zaś do parafii w Maćkowicach. Rzymsko - katolicka parafia Kosienicka obejmowała zaś wówczas obok samych Kosienic, Ciemiężowice, Dmytrowice, Maćkowice, Trójczyce i Zabłotce. Folwark należący do Dembowskiego, a zwany Olesiów, znajdował się w płd.- zach. części Kosienic. Zajmował on obszar 569 mórg gruntów ornych, 92 morgi łąk i ogrodów, 33 morgi pastwisk.

Po śmierci Zygmunta Dembowskiego w 1896 r. dobra Kosienickie przeszły na jego syna Ignacego, który jednak w przeciwieństwie do poprzedników nie zajmował się gospodarstwem, ale wydzierzał folwark. Stan taki trwał aż do 1944 r., kiedy majątek został przejęty przez państwo.

Położenie na przedpolu twierdzy przemyskiej przyniosło Kosienicom znaczne zniszczenia w czasie I wojny światowej. W okresie oblężenia Przemyśla mieszkańcy Kosienic byli dwukrotnie wysiedlani, a 14 listopada 1914 r. miało miejsce rosyjsko - austriackie starcie w rejonie "kościół w lesie", poza polem bitwy nie pozostała i sama wieś, we dworze, bowiem ulokowano sztab rosyjski. W wyniku ostrzału spłonęło wiele zabudowań, poważnie uszkodzony został dwór oraz kościół, doszczętnie spłonęła cerkiew.

Przewaga ludności liczebna greko - katolickiej utrzymała się także w okresie międzywojennym, społeczność tego wyznania podjęła nawet w końcu lat 30-tych budowę cerkwi. W czasie okupacji ludność ukraińska popierana była przez władze niemieckie, II wojna światowa nie przyniosła jednak takich zniszczeń jak pierwsza. Po jej zakończeniu ukraińska część mieszkańców wsi została wysiedlona w ramach akcji "Wisła" w marcu 1947 roku.

ZABYTKI

- **KOŚCIÓŁ P.W. TRÓJCY ŚWIETEJ**
- **POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO**
- **KAPLICZKA SZTUK 1**

ORZECHOWCE

Wieś leży nad rzeczką Rada, dopływem Sanu. W XVI w. Orzechowce były własnością Orzechowskich herbu Oksza, którzy przenieśli się tu z Małopolski na Ruś. Orzechowski pisał: "Orichovianum est mihi natale rus atque solum". Potem była własnością Korniaktów, Rogalińskich, Jaworskich, Starzeńskich. W 1880 r. wieś zamieszkiwało blisko 500 mieszkańców, z czego 152 było wyznania rzymsko - katolickiego, natomiast pozostała większość grecko - katolickiego. I jedni i drudzy należeli do parafii w Ujkowicach, przy czym w Orzechowcach była cerkiew filialna ujkowickiej parafii grecko - katolickiej, nosząca wezwanie św. Dymitra. Istniał tu wówczas majątek ziemski, należący do Sapiehów. Zajmował on 467 mórg gruntów ornych, 43 morgi łąk i ogrodów, 42 pastwisk i 5 lasu.

W Orzechowcach wart uwagi jest też kościół pod wezwaniem Matki Bożej Różańcowej, będący siedzibą erygowanej w 1969 r. parafii. Kościół Matki Bożej Różańcowej Istniejący wówczas kościół tymczasowy był niewystarczający, stąd potrzeba budowy nowej świątyni. Powstała ona wg projektu arch. Leonarda Reppelaw latach 1985 -1988, pracami kierował proboszcz ks. Aleksander Burdzy, a inwestycję w przeważającej mierze sfinansowali sami parafianie. Kościół, konsekrowany 16 października 1988 r., ma dwa poziomy, powierzchnia nawy głównej wynosi 528m.

ZABYTKI

- **BATERIA W X/B2 ORZECHOWCE**
- **WAŁ BATERII B2**
- **BATERIA W X/B3**
- **FORT ST.P**
- **FORT GW Xa PRUCHNICKA DROGA**
- **BATERIA PRUCHNICKA DROGA**
- **FORT XI CEGIELNIA**
- **SZANIEC XI b CEGIELNIA**

MAĆKOWICE

Położone są w dolinie Potoku Maćkowickiego, najwyższy punkt na terenie wsi sięga ponad 270 m. n.p.m. Wieś aż do rozbiorów była własnością królewską. W 1768 r. wieś była w dzierżawie Antoniego i Zofii Lubomirskich. Od Lubomirskich nabył Maćkowice Antoni Derszniak, ostatni z rodu Derszniaków. W późniejszych latach dobra maćkowickie były w posiadaniu Przedrzymierskich i Skibniewskich, budowniczych istniejącego do dziś dworu. U schyłku XIX wieku majątek ziemski liczył 711 morgów. W 1880 r. we wsi mieszkało 1048 mieszkańców, z tego zdecydowana większość wyznania grecko - katolickiego.

Wysiedleni po II wojnie światowej greko - katolicy pozostawili urokliwą cerkiew pod wezwaniem św. Szymona Słupnika, zbudowaną w 1813 r. Mieszkańcy wsi w XX wieku wystąpili z inicjatywą wzniesienia świątyni filialnej. Kościół zbudowano z drewna w 1920 roku, szczęśliwie przetrwał II wojnę światową. Z czasem jednak, a zwłaszcza po erygowaniu w Maćkowicach samodzielnej parafii w sierpniu 1970 r., jego nienajlepszy stan i niewielkie rozmiary skłoniły parafian i ich duszpasterza - Eugeniusza Sabata do decyzji o jego rozbiórce i podjęciu budowy nowego kościoła. Projektodawcą nowej świątyni był inż. Roman Michalik, pod jego też nadzorem rozpoczęła się w czerwcu 1982 r. budowa kościoła a zakończyła się już w 1984 r. W pięć lat później podjęto budowę jeszcze jednej nowej świątyni - kościoła filialnego parafii Maćkowice pod wezwaniem Matki Bożej Miłosierdzia Bożego w Woli Maćkowskiej. Cennym zabytkiem w Maćkowicach jest też dwór powstały w połowie XIX wieku. Zbudowany przez rodzinę Skibniewskich. Po II wojnie światowej obiekt nie był użytkowany, dopiero w latach 60-tych przekazano go Spółdzielni Rolniczo - Produkcyjnej w Dusowcach. Obecnie mieści się tu ośrodek katolickiego ruchu oazowego. Obiekt powstał na planie litery H, część środkowa i wschodnia ma 2 kondygnacje, natomiast część zachodnia trzy kondygnacje. Wejście znajduje się od wschodu, ozdobione jest portykiem kolumnowym.

ZABYTKI

- **ZESPÓŁ PALACOWO DWORSKI**
- **CERKIEW**
- **PLEBANIA GRECKO-KATOLICKA**

6.0. Wykaz obiektów gminy Żurawica wpisanych do rejestru zabytków województwa podkarpackiego.

6.1. Zabytki nieruchome.

Lp .	Nr rejestru zabytków	Data wpisu do rejestru zabytków	Obiekt	Miejscowość adres
1	A-344	21.01.1969	Zespół dworski, 1 poł. XIX dwór	Bolestraszyce wł. Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszycach
2	A-344	21.01.1969	Zespół dworski, 1 poł. XIX pawilon	Bolestraszyce wł. Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszycach
3	A-344	21.01.1969	Zespół dworski, 1 poł. XIX kaplica	Bolestraszyce wł. Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszycach
4	A-344	21.01.1969	Zespół dworski, 1 poł. XIX park	Bolestraszyce wł. Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszycach
5	A-140		Drewniany dom	Bolestraszyce

				wł. Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach
6	A-1415	16.08.2016	Stodoła	Bolestraszyce wł. Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach
7	A-271	12.11.1987	Fort pancerny W-XIII „San Rideau”, ok. 1895,	Bolestraszyce wł. Starostwo Powiatowe Przemysł
8.	A-272, A-188	28.12.1987, 5.12.2006	Fort artyleryjski W-XIII b „Bolestraszyce”, 1854-57, 1881-87, 1900-03	Bolestraszyce wł. Starostwo Powiatowe Przemysł
9	A-1429		Bateria 12, Buszkowiczki”	Bolestraszyce, UG Żurawica
10	A- 708		Fort „Zabłocie”	Bolestraszyce, UG Żurawica
11	A-138	8.12.2005	Kościół par. p.w. Świętej Trójcy, 1853-56	Kosienice wł. Parafia Kosienice
12	A-171	2.01.1987	Park dworski, XVIII/XIX	Kosienice wł. Urząd Gminy Żurawica
13	A-599	12.12.1983	Zespół pałacowy, 2 poł. XIX, pocz. XX pałac	Maćkowice wł. Urząd Gminy Żurawica
14	A- 1439	1.12.2017	Fort X a, Pruchnicka Droga”	Orzechowce

				UG Żurawica
15	A-599	12.12.1983	Zespół pałacowy, 2 poł. XIX, pocz. XX oficyna drewniana	Maćkowice wł. RSW Niziny
16	A-599	12.12.1983	Zespół pałacowy, 2 poł. XIX, pocz. XX park	Maćkowice wł. Urząd Gminy Żurawica
17	A-276	27.02.1988	Bateria W X/B2	Orzechowce wł. Urząd Gminy Żurawica
18	A-1432	2.12.2016	Fort XI a „Cegielnia”	Orzechowce UG Żurawica
19	A-424	13.07.2010	Cerkiew greko-kat. p.w. Przemienienia Pańskiego, ob. nieużytkowana, 1936,	Wyszatyce wł. Towarzystwo Ulepszania miasta Przemyśl
20	A-424	13.07.2010	Dzwonnica, 1936,	Wyszatyce wł. Towarzystwo Ulepszania miasta Przemyśl
21	A-251	28.08.1987	Zespół dworski, XVIII-XIX dwór	Wyszatyce wł. RSHW Wyszatyce
22	A-251	28.08.1987	Zespół dworski, XVIII-XIX park	Wyszatyce wł. RSHW Wyszatyce
23	A-273	5.06.2008	Fort XII „Werner”, ul. Forteczna, 1855, 1882-83	Żurawica wł. Prywatna
24	A-454	16.12.1997	Polski Dom Katolicki, 1929-36,	Żurawica

				wł. Parafia Żurawica
25	A-460	27.08.1991	Zespół koszarowy, przed 1914 budynek dowództwa	Żurawica wł. Urząd Marszałkowski Rzeszów
26	A-460	27.08.1991	Zespół koszarowy, przed 1914 3 budynki koszarowe	Żurawica wł. Urząd Marszałkowski Rzeszów
27	A-460	27.08.1991	Zespół koszarowy, przed 1914 kaplica, ob. dom mieszkalny	Żurawica wł. Urząd Marszałkowski Rzeszów
28	A-460	27.08.1991	Zespół koszarowy, przed 1914 3 budynki gospodarcze	Żurawica wł. Urząd Marszałkowski Rzeszów
29	A-328	12.03.1969	Zespół dworski i folwarczny, XIX dwór, drewn.-mur	Żurawica wł. Prywatna
30	A-328	12.03.1969	Zespół dworski i folwarczny, XIX dom rządcy	Żurawica wł. Prywatna
31	A-328	12.03.1969	Zespół dworski i folwarczny, XIX oficyna	Żurawica wł. Prywatna
32	A-328	12.03.1969	Zespół dworski i folwarczny, XIX spichlerz	Żurawica wł. Prywatna
33	A-328	12.03.1969	Zespół dworski i folwarczny, XIX stajnia	Żurawica wł. Prywatna
34	A-328	12.03.1969	Zespół dworski i folwarczny, XIX obora	Żurawica wł. Prywatna
35	A-328	12.03.1969	Zespół dworski i folwarczny, XIX chlewnia	Żurawica wł. Prywatna

36	A-328	12.03.1969	Zespół dworski i folwarczny, XIX wozownia	Żurawica wł. Prywatna
37	A-328	12.03.1969	Zespół dworski i folwarczny, park	Żurawica wł. Urząd Gminy Żurawica
38	A-872	24.11.1997	Zespół dworski, XIX/XX, dwór	Żurawica wł. Urząd Gminy Żurawica
39	A-872	24.11.1997	Zespół dworski, XIX/XX, park	Żurawica wł. Urząd Gminy Żurawica
40	A-1381	26.02.2016	Obora zespołu folwarcznego	Wł. Prywatna Żurawica
41	A- 1430	28.11.2016	Bateria XB3 Orzechowce	Żurawica UG Żurawica

6.2. Zabytki ruchome.

Lp.	nr rejestru zabytków	data wpisu do rejestru zabytków	obiekt	miejsowość adres
1.	B – 133	08.12.2005	Wyposażenie kościoła	Paraf. Kosienice
2.	B - 138	28.02.2006	Organy w kościele	Paraf. Wyszatyce
3.	B - 217	16.09.1998	Kolekcja prywatna	Wyszatyce
4	A - 267		Obraz Matki Bożej	Paraf. Bolestraszyce
5	A - 813	11.01.2017	Wyposażenie kościoła	Paraf. Żurawica
6	B- 818		Pomnik I i II wojny światowej	UG Żurawica

6.3. Zabytki archeologiczne (wykaz)

Na terenie gminy znajdują się zabytki archeologiczne, głównej mierze są to pozostałości osadnictwa średniowiecznego (neolit) oraz fragmenty naczyń ceramicznych.

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stanowiska/ Nr stanowiska w obszarze	Współrzędne	Czas powstania	Obiekt	Uwagi
1	Bolestraszyce	108-84	21/ 16	x-219 y-181	neolit	Krzem Jurajski	
2	Bolestraszyce	108-84	22/17	x-210 y-202	neolit	Krzem, fr. Naczynia	
3	Bolestraszyce	108-84	23/18	x-224 y-146	neolit	Krzem. fr. Naczynia	
4	Bolestraszyce	108-84	24/19	x-208 y-162	neolit	Krzem narzutowy	
5	Bolestraszyce	108-84	25/20	x-194 y-171	epoka kamienia	Fr. odłupka	
6	Bolestraszyce	108-84	26/21	x-186 y-185	neolit	Fr. Naczyń	
7	Bolestraszyce	108-84	27/22	x-182 y-194	Neolit	Fr. Naczyń	
8	Bolestraszyce	108-84	33/23	x- - y- -	Wcz. średniowiecze	Żelazny grot włóchni	
9	Bolestraszyce	108-84	13/7	x-4 y-145	Ep. kamienia	Krzem Wołyński	
10	Bolestraszyce	108-84	14/8	x-9 y-179	prehistoria	Fr. Naczynia	
11	Bolestraszyce	108-84	15/9	x-12 y-163	Ep. kamienia	Krzem Wołyński	
12	Bolestraszyce	108-84	16/15	x- 63 y-157	Ep kamienia	Krzem Wołyński	

13	Bolestraszyce	108-84	6/1		Neolit	Toporek kamienny	
14	Bolestraszyce	108-84	12/2	x-287 y-206	neolit	Krzem święciechowski	
15	Bolestraszyce	108-84	17/3	x-274 y- 202	prehistoria	Fr. Naczyń prahist.	
16	Bolestraszyce	108-84	18/4	x- 280 y-188	owr	Fr. Naczynia	
17	Bolestraszyce	108-84	8/5	x-277 y-183	W.cz. Średniowiecze	Fr. Naczyń	
18	Bolestraszyce	108-84	19/6	x-286 y-136	neolit	Krzem narzutowy	
19	Bolestraszyce	108-84	7/7	x-276 y 177	Prehistoria	Fr. Naczyń	
20	Bolestraszyce	108-84	20/8	x-258 y 185	Wcz. Średniowiecze	Fr. Naczyń	
21	Bolestraszyce	108-84	5/9	x-253 y-175	Prehistoria	Fr. Naczyń	
22	Bolestraszyce	108-84	4/10	x-243 y-170	Prehistoria	Fr. Naczyń	
23	Bolestraszyce	108-84	1/11	x-246 y-137	neolit	Sierp krzemowy i kości ludzkie	
24	Bolestraszyce	108-84	3/12	x-236 y-172	Prehistoria	Fr. Naczyń	
25	Bolestraszyce	108-84	11/13	x-237 y-153	owr	Fr. Naczyń	
26	Bolestraszyce	108-84	10/14	x-229 y-153	owr	Fr naczyń	
27	Bolestraszyce	108-84	2/15	x-230 y-170	Średniowiecze	Fr naczyń	
28	Batycze	107-84	1/15	x-6 y-172	Neolit	Fr. Naczyń	
29	Buszkowice	108-84	3/37		neolit	Toporek kamienny	
43	Buszkowice	108-84	6/38	x-163 y-113	neolit	Krzem narzutowy	
44	Buszkowice	108-84	7/39	x-155 y-145	Prehistoria	Fr naczyń	
45	Buszkowice	108-84	8/40	x-149 y-140	owr	Fr. Naczynia	

46	Buszkowice	108-84	4/41	x-148 y-130	owr	Ceramika	
47	Buszkowice	108-84	5/42	x-140 y-137	średniowiecze	Fr. Naczyń	
48	Buszkowice	108-84	1/35	-	W.cz. Średniowiecze	Cmentarzysko	
49	Buszkowice	108-84	2/36	-	-	Żelazny grot oszczepu	
50	Buszkowiczki	108-84	5/29	x-155 y-199	Prehistoria	Fr. Naczynia	
51	Buszkowiczki	108-84	6/30	x-186 y-120	neolit	Odłupek z drobnym retuszem	
52	Buszkowiczki	108-84	3/31	x-192 y-152	Prehistoria	Fr. Naczyń	
53	Buszkowiczki	108-84	7/32	x-190 y-162	neolit	Fr. Naczyń	
54	Buszkowiczki	108-84	2/33	x- 180 y-150	Wcz. Średniowiecze	Fr. Naczyń	
55	Buszkowiczki	108-84	1/34	-	neolit	Żaren rotacyjny	
56	Buszkowiczki	108-84	4/28	x-215 y-136	neolit	Krzem Świeciech	
57	Buszkowiczki	108-84	4/28	x-215 y-136	neolit	Krzem Świeciech	
58	Maćkowice	107-82	14/15	x-110 y/63	Nowożytnie	Ślady budowli	
59	Maćkowice	107-82	15/18	x-174 y-94		2 kopce (większy i mniejszy)	
60	Maćkowice	107-82	16/17	x-194 y-113		Kopiec	
61	Maćkowice	107-82	12/13	x-258 y-142	Neolit	Fr. Siekierki	
62	Maćkowice	107-82	13/14	x-177 y-42		Kopce średniej wielkości	
63	Kosienice	106-83	4/43	Dz. 253	Średniowiecze	Ślady osadnictwa	

64	Kosienice	106-83	5/44	Dz. 1402-1404	Średniowiecze	frag.. ceramiczne	
66	Kosienice	106-83	12/51	Dz.745, 746	Neolit	frag, ceramiczne	
67	Kosienice	106-83	13/52	Dz. 695,696	Średniowiecze	frag Ceramiczne	
68	Kosienice	106-83	14/53	Dz.67	Średniowiecze	Frag. Ceramiczne	
69	Kosienice	106-83	15/54	Dz.32-34,49		Frag. ceramiczne	
70	Kosienice	106-83	16/55	Dz.80	Średniowiecze	Frag. ceramiczne	
71	Kosienice	106-83	17/56	Dz.93,94	Średniowiecze	Ftag. Ceramiczne	
72	Kosienice	106-83	18/57	Dz.155,169/1	Neolit	Frag. Ceramiczne	
73	Kosienice	106-83	19/58	Dz.335,337,338	Brąz i Halszt	Frag. ceramiczne	
74	Kosienice	106-83	6/45	Dz.1133-1134	Neolit	Frag. Ceramiczne	
75	Kosienice	106-83	7/46	Dz.1110-1111	wsr	Osada	
76	Kosienice	106-83	8/47	Dz. 1093-1095	Średniowiecze	frag. Ceramiczne	
77	Kosienice	106-83	9/48	Dz.982-984	owr	Ślady osadnictwa	
78	Kosienice	106-83	10/49	Dz. 969-970	Neolit	Frag. Ceramiczne	
79	Orzechowce	107-84	13/18	x-2 y-133	Neolit	Frag. Naczynia	
80	Orzechowce	107-84	14/19	x-2 y-127	Neolit	Frag. Naczynia	
81	Orzechowce	107-84	15/20	x-11 y-129	Neolit	Frag. Naczynia	
82	Orzechowce	107-84	16/21	x-2 y-117	Średniowiecze	Frag. Naczynia	

83	Orzechowce	107-84	6/22	x-10 y-115	Neolit	Frag. Naczynia	
84	Orzechowce	107-84	7/23	x-22 y-125	Neolit	Frag. Naczynia	
85	Orzechowce	107-84	17/24	x-30 y-134	Neolit	Frag. Naczynia	
86	Orzechowce	107-84	18/25	x-19 y-136	Wczesne średniowiecze	Frag. Naczynia	
87	Orzechowce	107-84	19/26	x-28 y-147	Epoka kamienia	Frag. Narzędzia kamienno-	
88	Orzechowce	107-84	20/27	x-30 y-154	Wczesne średniowiecze	Frag. naczyń	
89	Orzechowce	107-84	21/28	x-41 y-150	Neolit	Frag. Naczynia	
90	Orzechowce	107-84	22/29	x-43 y-143	Neolit	Frag. Naczynia	
91	Orzechowce	107-84	23/30	x-55 y-148	Prehistoria	Frag. Naczynia	
92	Orzechowce	107-84	24/31	x-59 y-157	Wczesne średniowiecze	Frag. Naczynia	
93	Orzechowce	107-84	25/32	x-52 y-162	Neolit	Frag. Naczynia	
94	Orzechowce	107-84	8/33	x-42 y-162	Neolit	Frag. Naczynia	
95	Orzechowce	107-84	26/34	x-64 y-168	Prehistoria	Frag. Naczynia	
96	Orzechowce	107-84	11/35	x-59 y-172	Neolit	Frag. Naczynia	
97	Orzechowce	107-84	27/36	x-82 y-166	Neolit	Frag. Naczynia	
98	Orzechowce	107-84	28/37	x-77 y-160	Neolit	Frag. Naczynia	
99	Orzechowce	107-84	29/38	x-84 y-153	Neolit	Frag. Naczynia	
100	Orzechowce	107-84	30/39	x-73 y-152	Neolit	Frag. Naczynia	
101	Orzechowce	107-84	31/40	x-78 y-147	Epoka brązu	Frag. Naczynia	
102	Orzechowce	107-84	10/41	x-70 y-145	Prehistoria	Frag. Naczynia	
103	Orzechowce	107-84	32/42	x-67 y-137	Prehistoria	Frag. Naczynia	
104	Orzechowce	107-84	33/43	x-58 y-125	Epoka kamienia	Odłupek krzem.	

105	Orzechowce	107-84	34/44	x-55 y-116	Prehistoria	Frag. Naczynia	
106	Orzechowce	107-84	2/45	x-46 y-129	Neolit	Frag. Naczynia	
107	Orzechowce	107-84	35/46	x-41 y-117	Neolit	Frag. Naczynia	
108	Orzechowce	107-84	36/47	x-42 y-112	Epoka brązu	Frag. Naczynia	
109	Orzechowce	107-84	48/111	x-48 y-111	Epoka brązu	Odlupki krzem.	
110	Orzechowce	107-84	38/49	x-33 y-108	Neolit	Frag. Naczynia	
111	Orzechowce	107-84	39/50	x-28 y-109	Neolit	Frag. Naczynia	
112	Orzechowce	107-84	40/51	x-29 y-104	Neolit	Frag. Naczynia	
113	Orzechowce	107-84	41/52	x-34 y-98	Wczesna epoka żelaza	Frag. Naczynia	
114	Orzechowce	107-84	42/53	x-12 y-101	Prehistoria	Frag. Naczynia	
115	Orzechowce	107-84	43/54	x-39 y-75	Neolit	Frag. siekierki kamiennej	
116	Orzechowce	107-84	45/56	x-39 y-75	Neolit	Toporek rogowy	
117	Orzechowce	107-84	44/55	x-39 y-75	Neolit	Siekierka	
118	Orzechowce	107-84	9/16	x-12 y-167	Epoka kamienia	Narzędzie kamienne	
119	Orzechowce	107-84	12/17	x-9 y-149	Neolit	Frag. naczyń	
120	Żurawica	107-84	50/94	x-121 y-18	Średniowiecze	Frag. naczyń	
121	Żurawica	107-84	51/95	x-137 y-18	Prehistoria	Frag. naczyń	
122	Żurawica	107-84	52/96	x-130 y-39	Średniowiecze	Frag. naczyń	
123	Żurawica	107-84	53/97	x-109 y-61	Neolit	Frag. naczyń	
124	Żurawica	107-84	54/98	x-131 y-70	Neolit	Frag. naczyń	
125	Żurawica	107-84	55/99	x-162 y-70	Neolit	Frag. naczyń	
126	Żurawica	107-84	56/100	x-162 y-36	Neolit	Frag. naczyń	
127	Żurawica	107-84	2/43	x-128 y-198	Prehistoria	Frag. naczyń	

128	Żurawica	107-84	8/44	x-125 y-180	Nowożytna	Frag. naczyń	
129	Żurawica	108-84	1/45	x-113 y-202	Nowożytna	Frag. naczyń	
130	Żurawica	108-84	9/46	x-109 y-187	Wczesny brąz	Grocik sercowaty	
131	Żurawica	108-84	10/47	x-102 y-178	owr	Frag. naczyń	
132	Żurawica	108-84	11/48	x-100 y-202	Neolit	Frag. naczyń	
133	Żurawica	108-84	12/49	x-88 y-175	owr	Frag. naczyń	
134	Żurawica	108-84	13/50	x-175 y-188	owr	Frag. naczyń	
135	Żurawica	108-84	14/51	x-70 y-170	Nowożytna	Frag. naczyń	
136	Żurawica	108-84	3/52	x-72 y-21	Nowożytna	Frag. naczyń	
137	Żurawica	108-84	15/53	x-65 y-191	Nowożytna	Frag. naczyń	
138	Żurawica	108-84	16/54	x-60 y-170	Wczesne średniowiecze	Frag. naczyń	
139	Żurawica	108-84	17/55	x-61 y-196	Epoka kamienia	Wióra z retuszem. Krz. Wołyński	
140	Żurawica	108-84	18/56	x-55 y-178	Prehistoria	Frag. naczyń	
141	Żurawica	108-84	19/57	x-63 y-202	Nowożytna	Frag. naczyń	
142	Żurawica	108-84	20/58	x-46 y-205	Neolit	Krzem jurajski	
143	Żurawica	108-84	21/59	x-48 y-198	Paleolit	Krzem wołyński	
144	Żurawica	108-84	22/60	x-41 y-205	Epoka kamienia	Frag. rdzenia	
145	Żurawica	108-84	23/61	x-47 y-171	Neolit	Frag. naczyń	
146	Żurawica	108-84	24/62	x-41 y-197	Neolit	Krzem wołyński	
147	Żurawica	108-84	25/63	x-47 y-183		Żuźle żelazne	
148	Żurawica	108-84	26/64	x-38 y-187	Neolit	Krzem wołyński	
149	Żurawica	108-84	27/65	x-29 y-202	Nowożytna	Frag. naczyń	

150	Żurawica	108-84	28/66	x-10 y-206	Nowożytna	Frag. naczyń	
151	Żurawica	108-84	29/67	x-3 y-190	Owr	Frag. naczyń	
152	Żurawica	108-84	30/148	x-296 y-191	Neolit	Frag. naczyń	
153	Żurawica	108-84	31/149	x-288 y-197	Neolit	Frag. naczyń	
154	Żurawica	108-84	32/71	x-90 y-58	Neolit	Frag. naczyń	
155	Żurawica	108-84	33/72	x-84 y-63	Neolit	Frag. naczyń	
156	Żurawica	108-84	34/73	x-30 y-48	Ep. Kamienia	Odłubki krz.	
157	Żurawica	108-84	35/74	x-1 y-43	Ep. Brązu	Frag. naczyń	
158	Żurawica	108-84	36/75	x-5 y-31	Neolit	Frag. naczyń	
159	Żurawica	108-84	37/76	x-4 y-18	Neolit	Frag. naczyń	
160	Żurawica	108-84	38/77	x-12 y-3	Neolit	Frag. naczyń	
161	Żurawica	108-84	39/78	x-28 y-10	Neolit	Frag. naczyń	
162	Żurawica	108-84	4/79	x-37 y-8	Neolit	Frag. naczyń	
163	Żurawica	108-84	40/80	x-37 y-15	Prehistoria	Frag. naczyń	
164	Żurawica	108-83	40/80	x-37 y-15	Prehistoria	Frag. naczyń	
165	Żurawica	108-83	5/81	x-23 y-22	Nowożytna	Frag. naczyń	
166	Żurawica	108-83	6/82	x-25 y-33	Neolit	Frag. naczyń	
167	Żurawica	108-83	41/83	x-42 y-26	Neolit	Frag. naczyń	
168	Żurawica	107-83	42/84	x-78 y-16	Neolit	Frag. naczyń	
169	Żurawica	107-83	43/85	x-80 y-18	Prehistoria	Frag. naczyń	
170	Żurawica	107-83	44/86	x-84 y-39	Wcz. Średniow.	Frag. naczyń	
171	Żurawica	107-83	45/87	x-97 y-24	Prehistoria	Frag. naczyń	
172	Żurawica	107-83	7/88	x-94 y-16	Neolit	Frag. naczyń	
173	Żurawica	107-83	46/89	x-86 y-1	Prehistoria	Frag. naczyń	

174	Żurawica	107-83	47/90	x-105 y-18	Neolit	Frag. naczyń	
175	Żurawica	107-83	1/91	x-112 y-1	Prehistoria	Frag. naczyń	
176	Żurawica	107-83	48/92	x-121 y-1	Ep. brązu	Frag. naczyń	
177	Żurawica	107-84	49/93	x-145 y-2	Sl. Osad.wcz. średniow.	Frag. naczyń	
178	Wyszatyce	107-85	10/26	x-26 y-54	Osada Łużycka	Frag. naczyń	
179	Wyszatyce	107-85	11/27	x-33 y-26	Osada Łużycka	Frag. naczyń	
180	Wyszatyce	107-85	12/28	x-33 y-72	Osada wcz. śred.	Frag. naczyń	
181	Wyszatyce	107-85	13/29	x-43 y-88	Prehistoria	Frag. naczyń	
182	Wyszatyce	107-85	14/30	x-35 y-86	Prehistoria	Frag. naczyń	
183	Wyszatyce	107-85	15/31	x-34 y-94	Osada średniow.	Frag. naczyń	
184	Wyszatyce	107-85	16/32	x-43 y-95	Osada średniow.	Frag. brzegu	
185	Wyszatyce	107-85	17/33	x-33 y-104	Osada średnio	Frag. brzegu	
186	Wyszatyce	107-85	18/34	x-38 y-99	Osada średniow.	Frag. brzegu	
187	Wyszatyce	107-85	19/35	x-42 y-108	Osada śreniow.	Frag. naczyń	
188	Wyszatyce	107-85	20/36	x-33 y-128	Nowożytna	Frag. naczyń	
189	Wyszatyce	107-85	21/37	x-44 y-136	Nowożytna	Frag. naczyń	
190	Wyszatyce	107-85	22/40	x-57 y-133	Prehistoria	Frag. naczyń	
191	Wyszatyce	107-85	23/41	x-55 y-127	Osada Łużycka	Frag. naczyń	
192	Wyszatyce	107-85	24/42	x-52 y-120	Ep. Kamienia	Wiór krzemieny	

193	Wyszatyce	107-85	25/43	x-47 y-100	Osada wcz. Średniow.	Frag. naczyń	
194	Wyszatyce	107-85	8/24	x-20 y-132	Osada średniow.	Frag. naczyń	
195	Wyszatyce	107-85	9/25	x-23 y-66	Osad.wcz. średniow.	Frag. naczyń	

6.4. Obiekty nieruchomości w ewidencji gminnej.

Lp.	Miejscowość	Ulica	Nr	Obiekt	Datowanie	Uwagi
1.	Batycze		29	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna
2.	Bolestraszyce			Fort Zabłocie GW XIIIa	1900-1903 1920-1930	wł. Urząd Gminy Żurawica
3.	Bolestraszyce		5	Kapliczka	1 ćw. XX	wł. Urząd Gminy Żurawica
4.	Bolestraszyce		131	Kapliczka	1 ćw. XX	wł. Urząd Gminy Żurawica
5.	Bolestraszyce		233	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna stan: przebudowany
6.	Bolestraszyce		263	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna
7.	Bolestraszyce		2	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna
8.	Bolestraszyce		16	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna

						stan: przebudowany
9.	Bolestraszyce		19	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna stan: przebudowany
10.	Bolestraszyce		36	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna stan: przebudowany
11.	Bolestraszyce		43	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna
12.	Bolestraszyce		92	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna
13.	Bolestraszyce		119	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna stan: przebudowany
14.	Bolestraszyce		121	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna stan: przebudowany
15.	Bolestraszyce		125	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna stan: przebudowany
16.	Bolestraszyce		139	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna
17.	Bolestraszyce		155	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna stan: przebudowany
18.	Bolestraszyce		220	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna stan: przebudowany
19.	Bolestraszyce		165	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna
20.	Bolestraszyce		193	Dom	1 ćw. XX	wł. prywatna stan: przebudowany
21.	Bolestraszyce		218	Dom	1 ćw. XX	wł. Prywatna

						stan: przebudowany
22.	Buszkowice			Zespół cerkwi GR-KAT cerkiew ob. Kościół	1900	wł. Parafia Buszkowice
23.	Buszkowice		107	Kapliczka	1 ćw. XX	wł. Urząd Gminy Żurawica
24.	Buszkowice		1	Kapliczka	1 ćw. XX	wł. Urząd Gminy Żurawica
25.	Buszkowice			Fort Buszkowiczki, Bateria	1880	wł. Urząd Gminy Żurawica
26.	Buszkowiczki			Zespół dworski (dwór, spichlerz, obora, stajnia)		Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
27.	Kosienice		64	Kapliczka	1 ćw. XX	wł. Urząd Gminy Żurawica
28.	Kosienice			Pozostałości zespołu dworskiego oficyna, ruina spichlerza i obory, pozostałości fortyfikacji, park	1poł. XIX	wł. Urząd Gminy Żurawica
29.	Kosienice		16	Dom	1 ćw. XIX	wł. Prywatna
30.	Kosienice		23	Dom	1 ćw. XIX	wł. Prywatna stan: przebudowany
31.	Kosienice		36	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna

32.	Kosienice		52	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
33.	Kosienice		64	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
34.	Kosienice		67	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
35.	Kosienice		78	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
36.	Kosienice		92	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
37.	Kosienice		110	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
38.	Kosienice		128	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
39.	Kosienice		130	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
40.	Kosienice		145	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
41.	Kosienice		183	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
42.	Kosienice		225	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
43.	Maćkowice			Cerkiew GR-KAT	1813	wł. Urząd Gminy Żurawica
44.	Maćkowice			Pozostałości fortyfikacji	XVI/XVII	wł. Urząd Gminy Żurawica

45.	Maćkowice			Plebania GR - KAT	XIX w.	wł. Urząd Gminy Żurawica
46.	Orzechowce			Bateria W X/B2 Orzechowce	1892-1900	wł. Urząd Gminy Żurawica
47.	Orzechowce			Wał baterii B2 Orzechowce	1892-1900	
48.	Orzechowce			Fort St. P. Pruchnicka Droga	1903-1910	
49.	Orzechowce			Bateria St. P. Pruchnicka Droga	1892-1900	
50.	Orzechowce			Szaniec W XIb cegielnia	1903-1910	
51.	Orzechowce			Cegielnia	20-30 XX	wł. prywatna
52.	Wyszatyce			Kościół PAR.P.W.ŚW. Mikołaja	1921-1931	wł. Parafii Wyszatyce
53.	Wyszatyce			Zespół Cerkwi GR- KAT.PAR. P.W. Przemienienia Pańskiego, plebania	1864	wł. prywatna
54.	Wyszatyce			Zespół dworski, spichlerz	XIX	wł. RSHW Wyszatyce
55.	Wyszatyce			Kapliczka	XIX	wł. Urząd Gminy Żurawica
56.	Wyszatyce			Kapliczka	XIX	wł. Urząd Gminy Żurawica

57.	Wyszatyce			Kapliczka	XIX	wł. Urząd Gminy Żurawica
58.	Wyszatyce			Kapliczka	1848	wł. Urząd Gminy Żurawica
59.	Wyszatyce			Kapliczka	XX	wł. Urząd Gminy Żurawica
60.	Wyszatyce		105	Kapliczka	XIX	wł. Urząd Gminy Żurawica
61.	Wyszatyce		23	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
62.	Wyszatyce		38	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
63.	Wyszatyce		57	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
64.	Wyszatyce		83	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
65.	Wyszatyce		96	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
66.	Wyszatyce		115	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
67.	Wyszatyce		116	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
68.	Wyszatyce		158	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
69.	Wyszatyce		161	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
70.	Wyszatyce		224	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
71.	Wyszatyce		233	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna

						stan: przebudowany
72.	Wyszatyce		248	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
73.	Wyszatyce		249	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
74.	Wyszatyce		259	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
75.	Wyszatyce		260	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
76.	Wyszatyce		261	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
77.	Wyszatyce		281	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
78.	Żurawica			Kościół PAR. P.W. Niepokalanego Poczęcia	1889	wł. Parafii Żurawica
79.	Żurawica			Kapliczka	1 ćw. XIX	wł. prywatna
80.	Żurawica			Dzwonnica	1 ćw. XIX	wł. Urząd Gminy Żurawica
81.	Żurawica			Pozostałości fortecznego lotniska wojskowego	1914	wł. Urząd Gminy Żurawica
82.	Żurawica			Koszary wojskowe ob. Szpital, budynek administracyjny, ob. laboratorium	1880-1887	wł. Urząd Marszałkowski Rzeszów
83.	Żurawica		266	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
84.	Żurawica		144	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna

						stan: przebudowany
85.	Żurawica		293	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
86.	Żurawica		307	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
87.	Żurawica		464	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna
88.	Żurawica		600	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
89.	Żurawica		693	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
90.	Żurawica		746	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
91.	Żurawica		784	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
92.	Żurawica		805	Dom	1 ćw. XIX	wł. prywatna stan: przebudowany
93.	Żurawica			Zespół dworski, dwór	XIX/XX	wł. P. Golonka

6.5. Cmentarze z terenu gminy Żurawica

MIEJSCOWOŚĆ	NAZWA CMENARZA	STAN UŻYTECZNOŚCI
BATYCZE	RZYM-KAT	CZYNNY
BATYCZE	GR-KAT	ZAMKNIĘTY

BATYCZE	EPIDEMICZNY	ZAMKNIĘTY
BOLESTRASZYCE	GR-KAT, OB. RZYM-KAT	CZYNNY
BUSZKOWICE	GR-KAT, OB. RZYM-KAT	CZYNNY
KOSIENICE	RZYM-KAT, KOMUNALNY	CZYNNY
KOSIENICE	WOJENNY – I ŚWIATOWA	ZAMKNIĘTY
MAĆKOWICE	RZYM - KAT	CZYNNY
MAĆKOWICE	GR – KAT, OB. RZYM - KAT	ZAMKNIĘTY
ORZECHOWCE	RZYM - KAT	CZYNNY
ORZECHOWCE	GR - KAT	ZAMKNIĘTY
WYSZATYCE	RZYM I GR KAT	CZYNNY
WYSZATYCE	GR – KAT	ZAMKNIĘTY
ŻURAWICA	RZYM - KAT	ZAMKNIĘTY
ŻURAWICA	GR - KAT	ZAMKNIĘTY
ŻURAWICA	RZYM – KAT	CZYNNY

6.6. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych i nieruchomości o dużej wartości historycznej.

FORT WERNER

W latach I Wojny Światowej Twierdza Przemyśl zasłynęła, jako jedna z największych na świecie. Z dwustu istniejących wtedy twierdz była ona trzecią pod względem wielkości po Antwerpii w Belgii i Verdun we Francji. Broniła się najdłużej ze wszystkich twierdz, bo aż 179 dni. Twierdza Przemyśl poddała się dopiero, gdy zabrakło żywności i dalsza obrona była już niemożliwa. Blokowała ona skutecznie drogę za zachód wojskom rosyjskim. Przemyśl w tym czasie był na czołowych stronach wszystkich gazet.

Fort XII "Werner" to fort główny, artyleryjski IV północnego odcinka obrony. Włączony został do pierścienia obronnego Twierdzy Przemyśl w 1883 roku. Był dziełem samodzielnym i nie posiadał fortów pomocniczych ani łącznikowych.

Nazwa fortu pochodzi od Pierwszego Komendanta Twierdzy Przemyskiej Antoniego Wenera. Załogę fortu stanowiło 6 oficerów i 310 żołnierzy. Do dziś fort jest doskonale zachowany. Jego stopień zniszczenia określa się na 10%. Budowano go w latach 1882 - 1886 jako jednowałowy fort artyleryjski. Główne uzbrojenie Fortu XII "Werner" stanowiła artyleria rozmieszczona na stanowiskach na wale, który do dnia dzisiejszego został zachowany. Stanowiska ogniowe były rozdzielone poprzecznikami, w których to mieściły się schrony dla załogi dział. Po wejściu do fortu od strony wewnętrznego pierścienia obronnego znajdujemy się na dziedzińcu przed koszarami, które były pomieszczeniami noclegowymi. Znajdowała się tam także kuchnia, magazyny żywności kazamaty dla oficerów i dla komendanta fortu.

Druga część fortu znajdująca się za koszarami, a przed wałem, na którym stała artyleria jest to budynek, w którym mieściły się składy amunicji, ambulatorium - lokal opatrunkowy. W tej części fortu na jego osi znajduje się wejście do podziemnego korytarza (poterny) prowadzącego do kaponiery w fosie. Kaponiera Fortu XII "Werner" została zniszczona jednakże przejście jest dostępne. (wł. P Golonka).

FORT XIII SAN RIDEAU

Fort XIII "San Rideau" ("Osłona Sanu") wzniesiony został w latach 1892-1896 jako najnowocześniejszy fort pancerny. Na barkowym obrysie otoczonym fosą zamieszczono dwa kójce przeciwstoków i 6 armat kazamatowych. Fosa broniona była z opancerzonej galerii strzeleckiej. Na skrzydłach wzniesiono tradytory z armatami 8cm M.94. Fort był silnie uzbrojony w moździerze i haubice 15cm. Z całości zachował się budynek koszar, niestety uległ poważnym zniszczeniom, został wysadzony a następnie rozebrany.

W środku znajdowały się izby mieszkalne, magazyny amunicji i żywności, laboratoria, toalety oraz kuchnie. Załogę fortu stanowiło 800 żołnierzy i 12 oficerów. W wysadzonych ruinach zachował się przekrój pomieszczeń oraz bojowych wież pancernych. Oprócz budynku koszarowego możemy zobaczyć resztki kaponiery po lewej stronie galerii strzeleckiej, w górnej części widoczne są ruiny schronu piechoty. Fort posiada także dobrze zachowany system podziemnych korytarzy. Głównym zadaniem "San Rideau" była obrona wschodniej linii Sanu oraz linii kolejowej łączącej Przemysł i Kraków. Fort został wysadzony podczas kapitulacji twierdzy w 1915 r.

Kościół w Kosienicach („Kościół w lesie”)

Zbudowany po erygowaniu parafii w 1399 r., a wzmiankowany po raz pierwszy w 1432 r. W 1866 r. zaczął pełnić funkcje świątyni parafialnej, ufundowany przez wdowę po Aleksandrze Stadnickim, Amelię z Siemiańskich. Kościół otrzymał tradycyjne wezwanie św. Trójcy, a z racji położenia w lesie na skraju wsi nazywany jest "kościółem w lesie". Kościół otrzymał formę jednonawową, z charakterystyczną wysoką wieżą. Świątynia poważnie ucierpiała w czasie I wojny światowej, kiedy w jego najbliższym sąsiedztwie doszło do starcia austriacko - rosyjskiego. Odremontowana świątynia służyła nadal parafii, tym bardziej, że była dogodnie położona w jej centrum.

7.0. Cele gminnego programu nad zabytkami.

Cele i priorytety wyznaczone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami wynikają zarówno z wymagań ustawowych, jak również podporządkowane są głównemu celowi działań samorządu, jakim jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju gminy, prowadzącego do poprawy, jakości życia lokalnej społeczności. W myśl art. 87 ust.2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) Gminny Program Opieki nad Zabytkami ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,

7.1. Cele i założenia ochrony stanowisk archeologicznych.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu należy ujmować zagadnienia związane z ochroną zabytków archeologicznych w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektować zapisy dotyczące ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Dla ochrony tych stanowisk niezbędnym jest: respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych, wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych, tj. układu urbanistycznego, zabytkowych cmentarzy i parków, obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

8.0. Ocena szans i zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego w gminie Żurawica.

Mocne strony:

- duża liczba obiektów zabytkowych,
- wyjątkowy w skali kraju i województwa zasób zabytków Twierdzy Przemysł
- różnorodny zasób zabytków budownictwa regionalnego, drewnianego i ceglanoego,
- atrakcyjne położenie gminy pod względem krajobrazowym,
- dobre rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego z terenu gminy,
- dobrze funkcjonujący program dofinansowania na podstawie uchwały w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie.

Słabe strony:

- zły stan techniczny znacznej części obiektów zabytkowych,
- niewystarczające środki finansowe na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych,
- niewystarczająca świadomość społeczna o konieczności należytego dbania o zabytki,
- słaba promocja zasobów dziedzictwa kulturowego gminy, jako produktu turystycznego.

SZANSE:

- stałe polepszanie stanu technicznego obiektów zabytkowych dzięki dotacjom z budżetu gminy w ramach uchwały w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie,
- wzrost zainteresowania właścicieli zabytków ochroną i pracami konserwatorskimi,
- rozwój turystyki,
- budowa tras turystycznych i szlaków z uwzględnieniem obiektów zabytkowych,
- budowa baz turystycznych z wykorzystaniem obiektów i obszarów o wartościach historycznych i kulturowych,
- pozyskiwanie funduszy na działania strukturalne dotyczące ochrony zabytków,
- edukacja w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym.

ZAGROŻENIA:

- pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych,
- samowolne działania na zabytkach bez uzgodnień i pozwoleń konserwatorskich,
- brak katalogowych projektów budynków mieszkalnych i gospodarczych nawiązujących do miejscowej tradycji, które można by było wykorzystać przy realizacji kolejnych inwestycji,
- zbyt niskie nakłady z budżetu gminy na odnowę obszarów i obiektów zabytkowych,
- brak działań w celu pozyskania środków z zewnątrz na ochronę zabytków.

9.0. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Zadania wskazane w niniejszym programie opieki nad zabytkami odnoszą się do terenu całej gminy, jako terytorium administracyjnego, a nie wyłącznie do władz samorządowych. Także źródła finansowania nie odnoszą się wyłącznie do środków, którymi dysponować może jedynie samorząd.

Wsparciem dla realizacji zadań mogą być środki publiczne przekazywane w formie dotacji celowej, udzielanej na wniosek właściciela, użytkownika lub osób przez nieupoważnionych, będących zarówno osobami fizycznymi jak i jednostkami samorządu terytorialnego.

Dofinansowanie zadań związanych z opieką nad zabytkami może pochodzić z różnych źródeł: krajowych i zagranicznych.

W programie przedstawiono możliwe źródła finansowania prac konserwatorskich, restauracyjnych i robót budowlanych przy zabytku. Rozdział ten ma charakter informacyjny i jest aktualny na czerwiec 2012 r. Zasadnym jest, zatem sprawdzenie możliwości ubiegania się o wsparcie w instytucjach przed złożeniem wniosku

9.1 Środki krajowe

Kwestie dofinansowania prac przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków z budżetu państwa a także przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, reguluje rozdział 7 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (Dz. U. z 2005 r. Nr 112 poz. 940). O udzielenie dotacji może ubiegać się osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie.

Dotacja, zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami może obejmować nakłady konieczne na:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;

- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, a w wyjątkowych okolicznościach, do 100% - gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną lub stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac (art. 78 ustawy).

Dotacje udzielane mogą być na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja) wnioskodawcom, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych (§ 3.1. rozporządzenia) - lub w formie dotacji na prace, które zostaną przeprowadzone.

Środki Krajowe

Dane	Informacja
Program	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego
Cel programu	Wzrost krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki oraz poprawa dostępności przestrzennej Podkarpacia.
Oś priorytetowa	6 Turystyka i kultura
Cel działania	Wzrost udziału turystyki w gospodarce regionu oraz ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój instytucji kultury
Cele szczegółowe	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i gospodarki opartej na wiedzy, ➤ Poprawa dostępności i atrakcyjności inwestycyjnej regionu poprzez realizację przedsięwzięć w sferze komunikacyjnej, informatycznej i energetycznej, ➤ Zapobieganie degradacji środowiska oraz zagrożeniom naturalnym i technologicznym, a także efektywna gospodarka zasobami naturalnymi, ➤ Tworzenie warunków do rozwoju kapitału społecznego poprzez inwestycje w edukację, ochronie zdrowia, pomoc społeczną, sport i rekreację, ➤ Wzrost udziału turystyki w gospodarce regionu oraz ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój instytucji kultury, ➤ Zmniejszenie występujących wewnątrz województwa różnic rozwojowych.
Rodzaje działań możliwych do realizacji m. in.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ obiektów infrastruktury turystycznej, w tym m. In. Szlaków, tras turystycznych, wyciągów narciarskich przystani wodnych, kąpielisk i innych form infrastruktury służącej rozwojowi turystyki wraz z infrastrukturą sanitarną, gastronomiczną, noclegową, informacyjną, ➤ obiektów służących udostępnieniu dla turystów atrakcji turystycznych, w tym ciągów komunikacyjnych, parkingów, punktów widokowych, wież widokowych, zadaszeń, itp. Wraz z infrastrukturą sanitarną gastronomiczną, noclegową, informacyjną, ➤ punktów informacji turystycznej, kampanii reklamowych i innych działań informacyjnych i promocyjnych, ➤ architektury zdrojowej, parków zdrojowych, pijalni wód, domów zdrojowych oraz promocji produktu uzdrowiskowego, ➤ rewaloryzacji, konserwacji, renowacji oraz zachowania obiektów dziedzictwa kulturowego wraz z otoczeniem, a także ich adaptacji na cele kulturalne lub turystyczne,

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ konserwacji zabytków muzealiów, starodruków, zabytkowych archiwaliów, księgozbiorów oraz innych zabytków ruchomych, ➤ infrastruktury służącej udostępnianiu obiektów dziedzictwa kulturowego, w tym ciągów komunikacji, parkingów, itp., ➤ instytucji kultury wraz z otoczenie, w tym teatrów, bibliotek, ognisk artystycznych, muzeów, domów kultury, galerii sztuki, ➤ monitoringu i zabezpieczenie obiektów infrastruktury turystycznej, dziedzictwa kulturowego oraz instytucji kultury wraz z otoczeniem na wypadek zagrożeń, ➤ tworzenie systemów informacji kulturalnej, informacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju i modernizacji publicznej infrastruktury (np. centra i punkty informacji kulturowej), ➤ wyposażenia służącego prowadzeniu działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (wyłącznie, jako jeden z elementów projektu), ➤ organizacji imprez kulturalnych o znaczeniu regionalnym, np. festiwali, targów, (wyłącznie, jako elementu przedsięwzięć infrastrukturalnych), ➤ przygotowania i realizacji programów rozwoju i promocji lokalnych lub regionalnych produktów turystyki kulturowej i przyrodniczej (wyłącznie, jako element przedsięwzięć infrastrukturalnych), ➤ przystosowanie obiektów turystycznych i dziedzictwa kulturowego oraz instytucji kultury do potrzeb osób niepełnosprawnych (tylko, jako element większego projektu), ➤ tworzenia i rozwoju systemów oznakowania obszarów i obiektów atrakcyjnych kulturowo (tylko, jako element większego projektu), ➤ cyfrowej archiwizacji zabytków instytucji kultury.
Beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> ➤ jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, ➤ jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, ➤ parki narodowe i krajobrazowe, ➤ partnerzy społeczni i gospodarczy, ➤ instytucje kultury, ➤ organizacje pozarządowe, ➤ przedsiębiorcy, ➤ zakłady opieki zdrowotnej działające w publicznym systemie ochrony zdrowia, ➤ kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prane kościołów i związków wyznaniowych, ➤ Państwowe Gospodarstwa Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne.

Poziom dofinansowania (%) z uwagami	➤ Zgodnie z warunkami naboru wniosków
Wydatki kwalifikowane	➤ Zgodnie z warunkami naboru wniosków
Minimalna wartość projektu	➤ Zgodnie z warunkami naboru wniosków

Dane	Informacja
Program	➤ Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków
Dotacja	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonego na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, ➤ nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku.
Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich; ➤ przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych; ➤ wykonanie dokumentacji konserwatorskiej; ➤ opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich; ➤ wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego; ➤ sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz; ➤ zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku; ➤ stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku; ➤ odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki; ➤ odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności; ➤ odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych; ➤ modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ i przynależności; ➤ wykonanie izolacji przeciwwilgociowej; ➤ uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych; ➤ działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu; ➤ zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15; ➤ zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.
Beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> ➤ osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie.
Poziom dofinansowania (%) z uwagami	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 1. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. ➤ 2. Jeżeli zabytek, o którym mowa w pkt. 1, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. ➤ 3. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w pkt. 1, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. ➤ 4. Łączna wysokość dotacji udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i wojewódzkiego konserwatora zabytków nie może przekraczać wysokości dofinansowania określonej w pkt. 1- 3.

Dane	Informacja
Program	➤ Wojewoda Podkarpacki
Dotacja	➤ Dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku ruchomym lub nieruchomym
Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 1) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku; ➤ 2) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku; ➤ 3) odnowienie lub odtworzenie ołtarzy, polichromii, rzeźby, tynków i okładzin architektonicznych lub ich uzupełnienie z uwzględnieniem charakterystycznej kolorystyki dla tego zabytku; ➤ 4) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności; ➤ 5) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych; ➤ 6) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności; ➤ 7) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej; ➤ 8) uzupełnienie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych; ➤ 9) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonywania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru; ➤ 10) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej ➤ 11) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu. <p>➤ Dotacje z budżetu Województwa Podkarpackiego przeznaczane są w pierwszej kolejności na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane unikatowych zabytków Podkarpacia:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ 1) wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO; ➤ 2) uznanych za pomnik historii; ➤ 3) włączonych do parku kulturowego; ➤ 4) najcenniejszych obiektów w skali kraju i regionu spośród wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków.
Beneficjenci	➤ Właściciele obiektów zbytkowych

<p>Poziom dofinansowania (%) z uwagami</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 1. Dotacja z budżetu Województwa Podkarpackiego na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym samym zabytku w danym roku budżetowym może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac lub robót budowlanych przy zabytku, z zastrzeżeniem ust. 2. ➤ 2. W szczególnych przypadkach, jeżeli zabytek, o którym mowa w ust.1, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych. ➤ 3. Jeśli stan zachowania zabytku, o którym mowa w ust. 1 wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych. ➤ 4. Podmiot ubiegający się o dotację wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku w formularzu wniosku oraz dołączenie: <ul style="list-style-type: none"> ➤ 1) w przypadku opisanym w ust. 2 - opinię sporządzoną przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, ➤ 2) w przypadku opisanym w ust. 3 - opinię sporządzoną przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz, gdy wniosek dotyczy prac przy zabytku nieruchomym, odpowiednią ekspertyzę uprawnionego w tym zakresie rzeczoznawcy. ➤ 5. Łączna kwota dotacji udzielonych na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, nie może przekroczyć wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych. ➤ 6. Kwota dotacji z budżetu Województwa Podkarpackiego nie może być mniejsza niż 10 000 złotych i nie może być większa niż 50 000 złotych na zabytki ruchome oraz nie może być mniejsza niż 10 000 złotych i nie może być większa niż 200 000 złotych na zabytki nieruchome ➤ 7. Dotacja może być wyższa od kwot, o których mowa w ust. 6 w przypadku, gdy istnieje zagrożenie dla zabytku wynikające z postępującej, znaczącej jego degradacji powstałej między innymi w wyniku zdarzeń nadzwyczajnych np. kataklizmów, katastrof budowlanych. Postanowienia ust. 4, pkt. 2 stosuje się odpowiednio. ➤ 8. Jeżeli w trakcie realizacji prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, Beneficjent pozyska dodatkowe środki finansowe z innych źródeł, nieprzewidziane na etapie składania wniosku lub
--	--

	<p>faktyczne koszty realizacji prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych okażą się niższe od planowanych kwota dotacji może być niższa niż 10 000 zł.</p> <p>➤ 9. W ramach przyznanej dotacji rozliczone mogą być koszty wykonania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych powstałych od dnia złożenia wniosku.</p>
--	---

Dane	Informacja
Program	➤ Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie
Dotacja	➤ Ochrona przyrody i krajobrazu
Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:	➤ Według indywidualnych potrzeb obiektu
Beneficjenci	<p>➤ Jednostka samorządu terytorialnego,</p> <p>➤ Inne osoby prawne w tym przedsiębiorcy</p>
Poziom dofinansowania (%) z uwagami	<p>➤ 90% kosztów zadania, ale nie więcej niż 50 000,00 zł na zadania związane z pielęgnacją i konserwacją pomników przyrody oraz czynną ochroną gatunkową wynikającą z zadań planów ochrony lub planów zadań ochronnych rezerwatów przyrody,</p> <p>➤ 70% kosztów zadania, ale nie więcej niż 100 000,00 zł na zadania związane z utrzymaniem i zachowaniem drzewostanu, będącego przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami.</p>

Dane	Informacja
Środki	➤ Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Program	➤ Dziedzictwo kultury
Działanie	➤ Ochrona zabytków

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady na:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania, ➤ Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku.
Beneficjenci	➤ Osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadający taki zabytek w trwałym zarządzie.
Poziom dofinansowania (%) z uwagami	➤ Minimalna wnioskowana kwota wynosi: 25 000 zł

Dane	Informacja
Środki	➤ Fundusz Kościelny
Program	➤ Brak określenia
Działanie	➤ Brak określenia
Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady na:	➤ Remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.)
Beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Osoby prawne Kościoła Katolickiego, ➤ Osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych, ➤ Osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i związków wyznaniowych, o których mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. O gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U z 2005 r. Nr 231, poz. 1965 ze zmianami)
Poziom dofinansowania (%) z uwagami	➤ Indywidualizowany

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny, aktualny na rok 2017. W celu znalezienia odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy każdorazowo dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ mogą one ulegać zmianom w każdym roku budżetowym.

10. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Dotacje na ochronę dziedzictwa kulturowego z budżetów samorządów lokalnych, mogą być udzielane przez:

10.1. Samorząd Województwa Podkarpackiego

Dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, i na podstawie uchwały Nr XVII/285/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 stycznia 2012 r. w sprawie określenia zasad i kryteriów udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa podkarpackiego.

Zasady udzielania dotacji, terminy składania wniosków oraz warunki ubiegania się o środki, określone są w ogłoszeniach o konkursach.

Informacje: www.wrotapodkarpackie.pl

10.2. Samorząd powiatowy

Zgodnie z ustawą z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 1998 r., nr 91, poz. 578 ze zm.) oraz ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach spoczywa również na jednostkach samorządu terytorialnego szczebla powiatowego.

Zasady i sposób finansowania prac przy zabytkach powinna określać uchwała Rady Powiatu. Do czasu wykonania niniejszego opracowania taka uchwała nie została podjęta przez Radę Powiatu Przemyskiego.

10.3. Samorząd gminny

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.